

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINING BO'LAJAK PEDAGOG-PSIXOLOGLARIDA KREATIVLIKNI SHAKLLANTIRISH TEKNOLOGIYASI

Muxammadiyeva Nilufar Sheraliyevna

Shahrisabz davlat pedagogika instituti assistenti

Annotatsiya. Maqolada bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog-psixologlarida ijodkorlik, noodatiylik sifatlarini shakllantirishning texnologiyasi haqida fikir yuritilgan bo'lib, bo'lajak soha mutaxassislarining pedagogik jarayonda namayon bo'luvchi kreativlik darajasi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik jarayon, kreativlik, ijod, ijodiy xayol, ijodiyot, ijodiy tafakkur, islohat, his-tuyg'u, muomila madaniyati.

Аннотация. В статье рассматривается технология формирования креативности и необычных качеств у учащихся будущих дошкольных образовательных организаций, а также обосновывается уровень креативности будущих специалистов в педагогическом процессе.

Ключевые слова: педагогический процесс, креативность, творчество, творческое воображение, креативность, творческое мышление, реформа, эмоция, культура взаимодействия.

Annotation:

The article discusses the technology of formation of creativity and unusual qualities in students of future preschool educational organizations, and the level of creativity of future specialists in the pedagogical process is justified.

Key words: pedagogical process, creativity, creation, creative imagination, creativity, creative thinking, reform, emotion, culture of interaction.

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi pedagog-psixologlarida kreativlikni shakllantirishdan ko'zlangan asosiy maqsad bo'lajak pedagog-psixologlarida kreativ sifatlarni shakllantirishdan iborat ekan, bu jarayonni to'g'ri tashkil etish va bu jarayonda ta'lim-tarbiya birligiga erishish muhimdir.

Zamonaviy pedagogika ta'lim jarayonini texnologik yondashuv asosida tashkil etish va uni shaxsga yo'naltirish g'oyalarining ustuvorligi bilan an'anaviy ta'limdan farqlanadi.

Tub ta'limiy islohotlar amalga oshirilayotgan mavjud sharoitda ta'lim jarayoni o'zaro hamkorlikka asoslanadi va o'ziga xos xususiyat kasb etadi. Zero, tarbiyaning samarali bo'lishiga bir qator omillar sezilarli ta'sir etadi, shu sababli sub'ektiv va

ob'ektiv omillardan maqsadga muvofiq foydalanish, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida o'zaro hamkorlikni qaror toptirish talab etiladi.

Shu o'rinda pedagogik jarayonning o'zi qanday bo'ladi, degan muammo paydo bo'ladi. Ma'lumki, "pedagogik jarayon" tushunchasi P.F.Kaptarev tomonidan iste'molga kiritilib, u – bo'lajak pedagog-psixologlarini o'qitish, tarbiyalash, rivojlantirish, shakllantirishga yo'naltirilgan faoliyat mohiyatini ifodalaydi. Muallif "pedagogik jarayon" tushunchasiga quyidagicha ta'rif beradi: "Pedagogik jarayon asosan ikkita harakatli xususiyatni: organizmning o'z-o'zini rivojlantirishga tizimli yondashuvini va shaxsni har tomonlama rivojlantirishni o'z ichiga oladi" Pedagogik jarayonning o'zi ijodiy xususiyat kasb etib bu quyidagilarda ko'rinadi:

1. Ta'lim jarayonida muomala mazmuni, muhit, o'zaro munosabatlar uslubi talabaga barcha insoniy xislatlarni o'zlashtirish, o'zini inson sifatida anglash, hurmat qilish tuyg'usini tarbiyalashga yordam berishi kerak.

2. Pedagogik jarayon o'zgalarning his-tuyg'ularini his etish, axloqiy me'yorlarga amal qilish, shuningdek, ta'limning ijtimoiy ahamiyatini tushunishga yordam berishi zarur.

3. Pedagogik jarayon yoshlarda ijodkorlik, ziyraklik, mustaqillik va ijtimoiy faollik kabi sifatlarni tarbiyalashi lozim.

Shu jihatdan pedagogik jarayonni bo'lajak pedagog-psixologlarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda modellashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu o'rinda bo'lajak pedagog-psixologlarining yetuk balog'at yoshida ekanliklari hamda ularning "Men"ini hisobga olgan holda o'qitish texnologiyalarini tanlash maqsadga muvofiq. Shuningdek, quyidagi shartlarga amal qilish ham talab etiladi:

1. Pedagogik jarayonda ta'lim oluvchilarning erkin tanlash hissiga ega bo'lishlari muhim. Bu ular nimani xohlasalar, shuni o'qishlari mumkin degani emas, aksincha, ta'lim jarayonida o'quv-bilish faoliyatini demokratik tamoyillar asosida tashkil etish, o'quv materiallarining ular uchun shaxsiy ahamiyatga erishish, bilimlarni ongli o'rganishga nisbatan xohish-istakni uyg'otish zarur.

Bilimlar ta'lim oluvchilarga tayyor holda yetkazilmay, turli faoliyatga jalb etgan holda ularni o'ylashga, xulosalar chiqarishga, bo'lajak tarbiyachi sifatida shaxsiy qarashlarini erkin bayon etishga yo'llash muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonda o'qituvchi va o'quvchilar (bo'lajak pedagog-psixologlar) o'rtasida o'zaro hamkorlik yuzaga keladi.

2. Pedagogik jarayon rivojlantiruvchi xarakterga ega bo'lishi zarur. Bunda bo'lajak tarbiyachilarga nazariy bilimlarni berish bilangina cheklanmay, ularni hayotiy misollar asosida yoritish zarur, shundagina ularda kuzatish, tasavvur etish, idrok etish kabi malakalar shakllanadi. O'quv materiallari mazmunining amaliy bilimlar bilan boyitilishi, nazariy bilimlarning amaliy ahamiyat kasb etishiga erishish pedagogik jarayonning samarali kechishiga yordam beradi. Bu o'rinda mashg'ulotlarning

maslahat, kengash tarzida tashkil etilishi o'qituvchi va bo'lajak pedagog-psixologlar o'rtasida hamkorlikni yuzaga keltiradi, bo'lajak tarbiyachilar tomonidan bildirilayotgan fikrlarni qadrlash, ularga rag'bat, ishonch bildirish esa bilimlarni o'zlashtirishga bo'lgan qiziqtirishni kuchaytiribgina qolmay, balki pedagogik jarayonning rivojlantiruvchi xarakter kasb etishini ta'minlaydi.

3. Pedagogik jarayon bo'lajak pedagog-psixologlarda muayyan his-tuyg'ularning uyg'onishiga olib kelishi zarur. Zero, ta'limni tashkil etishdan ko'zlangan maqsad bo'lajak tarbiyachilarga ilmiy bilimlarni berish, ularda kreativ faoliyatga doir amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish bilan cheklanmay, har bir talabning his-tuyg'ularini rivojlantirish, o'z ichki kechinmalarini anglash, xohish-istak va ehtiyojlarini baholay olish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bunday jarayon talabalarda kreativ sifatlarning shakllanishida o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Bu g'oyani L.V.Zankov, V.V.Davidov, A.N.Leontevlar ham tasdiqlaydilar. Ta'limga nisbatan tarbiyaning natijasi birdan ko'zga tashlanmaydi. Ayrim holatlarda salbiy ta'sirlar bo'lajak tarbiyachilarning ijodiy sifatlariga teskari ta'sir etadi. Demak, tarbiya jarayoni o'zgaruvchan xususiyatga ega va u uzoq muddatli sanaladi.

Tarbiyaviy ta'sirlar vaqti-vaqti bilan ko'rsatilmay, balki uzluksiz, izchil, uzviy, tizimli va maqsadga muvofiq bo'lishi zarur.

Tarbiya jarayoni, shuningdek, variativ bo'lib, u bir xil shakl yoki metod yordamida emas, turli shakl va metodlar yordamida amalga oshiriladi hamda goho natijaga erishishda noaniqliklar ham paydo bo'lishi mumkin. Bunday holat tarbiyalanuvchining ham, tarbiyalovchining ham individual farqi, ijtimoiy tajribasi, tarbiyaga munosabati bilan belgilanadi.

Tarbiya, ikki tomonlama xususiyatga ega bo'lib, u talabdan ↔ o'qituvchiga; o'qituvchidan ↔ talabaga yo'naltiriladi. Tarbiyaga texnologik yondashuv mazkur talabning to'la qondirilishiga yordam beradi.

Zamonaviy sharoitda pedagogika nazariyasi va amaliyotida "texnologiya" tushunchasi yangi mazmun kasb etmoqda. U.N.Nishonaliev, B.L.Farberman, B.T.Lixachev, V.P.Bespalko, M.Ochilov, N.N.Azixodjaeva, N.Saidahmedov, M.V.Klarin, V.A.Slastenin, S.K.Ismagulova, O'.Tolipov, M.Usmonboeva va boshqalarning ta'riflarini umumlashtirgan holda V.P. Bespalkoning pedagogik texnologiya "Pedagogik faoliyat muvaffaqiyatini kafodatlay oluvchi hamda o'quvchi talabani shakllantirishga yo'naltirilgan jarayon loyihasi" degan ta'rifiga muammo nuqtai nazaridan qo'shilamiz.

Lekin O'.Tolipov va M.Usmonboevalarning "Pedagogik texnologiya muayyan loyiha asosida tashkil etiladigan, maqsadga yo'naltirilgan hamda ushbu maqsadning natijalanishini kafolatlovchi pedagogik faoliyat jarayonining mazmunidir" degan ta'rifi ham maqsadga muvofiq keladi.

Shunday ekan, bo'lajak tarbiyachilarda kreativ sifatlarni shakllantirishga texnologik yondashuvda ham pedagogik ta'lim jarayonini puxta loyihalashtirish va aniq, maqsadga yo'naltirilgan holda tashkil etish muhim sanaladi. Bu o'rinda dastlab ta'lim maqsadi aniqlab olinadi, muayyan o'quv jarayoni uchun ta'lim uslublari tanlanadi va nihoyat ta'lim jarayoni uzluksiz nazorat qilib boriladi.

Mazkur jarayon o'zaro ketma-ketlikka asoslanuvchi bosqichlarda amalga oshiriladi. Bu ketma-ketlikni O'.Tolipov quyidagicha belgilaydi:

- ta'lim jarayonining umumiy, asosiy maqsadini belgilab olish;
- ta'lim jarayonini real, muayyan bosqichlarga bo'lish va har bir bosqich uchun xususiy maqsadlarni belgilash;
- asosiy maqsadga erishish uchun juz'iy maqsadlarni hal etish.

Texnologik yondashuvga asoslanuvchi pedagogik faoliyatning o'ziga xos murakkabligi shundaki, birinchidan, ta'lim bir butun, yaxlit jarayon bo'lib, pedagogik ta'sir bo'lajak tarbiyachida alohida sifatlarni tarkib toptirishga emas, balki tarbiyani yaxlit olib borishni nazarda tutadi; ikkinchidan, bo'lajak tarbiyachida muayyan sifatlarni shakllantirishga xizmat qiluvchi texnologiyalar ma'lum qismlarga ajratilmasdan, balki o'qituvchining o'ziga xos mahoratiga tayangan holda umumiy texnologik jarayonni tashkil etishga e'tibor beriladi; uchinchidan esa, yaxlit o'qituvchiini shakllantirishga yo'naltirilgan pedagogik jarayon o'qituvchining ijodkorligi, ta'lim qonuniyatlaridan kelib chiquvchi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak pedagog-psixologlarida kreativ sifatlarni shakllantirishda quyidagi holatlarga e'tibor qaratiladi:

- bo'lajak pedagog-psixologlarning ongi, his-tuyg'usi, xulqiga ta'sir etish;
- bo'lajak pedagog-psixologlarning tashqi ta'sir asosida o'z-o'zini tarbiyalashi;
- kreativlik bilan bog'liq barcha sohalarning o'zaro aloqasi;
- bo'lajak pedagog-psixologlarning kreativlikni shakllantirishga oid aqliy, axloqiy, estetik va boshqa tarbiyaning tarkibiy qismlarining uyg'unligiga erishish;
- bo'lajak pedagog-psixologlarning kreativlikni shakllantirish jarayonining tizimliliigi;
- bo'lajak pedagog-psixologlarning bilim darajasini aniqlash.

Ta'lim jarayoniga texnologik yondashuvda o'qituvchi va talaba o'rtasida hamkorlik, ularning bir-biriga ta'siri hamda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish va boshqarish, bo'lajak pedagog-psixologlarning kreativlikni shakllantirishga yo'naltiruvchi uslublari, talaba faoliyatini to'g'ri tashkil etish, pedagogik jarayonda paydo bo'lgan muammolarni bartaraf etish, ijodiy ishchanlik muhitini yaratish, talaba faoliyatini baholash kabi o'quv-biluv ishlari amalga oshiriladi. Ammo ta'lim jarayoniga texnologik yondashuv – bo'lajak tarbiyachilarda kreativlikni shakllantirishni to'liq hal etadi, degan so'z emas.

Bosh maqsad o'qitishda bo'lajak pedagog-psixologlarning kreativlikni shakllantirishga yo'naltirilar ekan, ta'lim jarayonini muayyan bosqichlarga bo'lib olish va har bir bosqich uchun xususiy maqsadlarni ham belgilash, shuningdek, bosh va xususiy maqsadlarni amalga oshirishga yordam beruvchi metod hamda usullarni tanlash, bu yo'lda uchraydigan katta-kichik muammolarni hal etish asosida ular o'rtasida o'zaro uyg'unlikni hosil qilishga qaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. B.M.Umarov «Psixologiya» darslik «Voris-nahriyoti» T.: 2012-yil
2. “Oila, mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligini boshqarish” A. Avloniy nomidagi xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish markaziy institutining metodik tavsiyasi. T. 2009-yil
3. Xolmatova M. “Oilaviy munosabatlar madaniyati”. T. 2000-yil
4. Sa'dullayev B. Tarbiyalanuvchilarni hamkorlikka undaydigan o'yinlar, ularning turlari va pedagogik – psixologik hususiyatlari. “Xalq ta'limi” jurnali, T.: 2012-yil
4. Martin E.P.Seligman «Haqiqiy baxt» audio kitobi 2006-yil
5. Martin E.P.Seligman «Gullab yashnayotgan hayot» audio kitobi 2005-yil